

Tarım sektöründe çalışan kadınların işe bakışları ve memnuniyetleri üzerine bir araştırma

A Research on the perspectives and satisfactions of women working in agriculture sector

Mustafa Hakkı AYDOĞDU¹

¹Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

To cite this article:

Aydoğdu, M.H. (2019). Tarım sektöründe çalışan kadınların işe bakışları ve memnuniyetleri üzerine bir araştırma. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 23(4): 380-390.
DOI:10.29050/harranziraat.555463

Address for Correspondence:
Mustafa Hakkı AYDOĞDU
e-mail:
mhaydogdu@hotmail.com

Received Date:
18.04.2019
Accepted Date:
17.09.2019

© Copyright 2018 by Harran University Faculty of Agriculture. Available on-line at www.dergipark.gov.tr/harranziraat

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.

ÖZ

Kadınlar, her dönemde ekonomik ve toplumsal yaşamın önemli bir yanını oluşturmuştur. Tarım, ülkemizde kadınların oransal olarak en fazla istihdam edildiği sektördür. TRC2 Bölgesinde, Şanlıurfa ve Diyarbakır, tüm sektörlerde istihdam edilen kadınların %59.2'isi, tarımda çalışmaktadır. Kadınlar tarımsal üretimin esas unsurları olup, çoğunlukla ücretsiz aile içi işgücü, gündelikçi ve mevsimlik tarım işçisi olarak, ağır koşullarda çalışmaktadırlar. Bu araştırmanın amacı Şanlıurfa'da tarımda çalışan kadınların tarım işçiliğine bakışları, memnuniyetleri ve beklentilerinin, medeni durum, eğitim ve yaş değişkenine bağlı olarak belirlenmesidir. Araştırma 2017 yılında, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen, kırsalda tarımda çalışan kadınlarla yüz yüze görüşmeler yoluyla anketler yapılmıştır. Örneklem hacmi %95 güven sınırında ve %5 hata payı ile belirlenmiştir. Analizler SPSS'de Ki-kare testi kullanılarak, 369 anket ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcının medeni durumu, eğitim seviyesi ve yaşı ile tarım işçiliğine bakışı ve düşünceleri, tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu ve eğer tarım işçisi olması ne olmak veya yapmak isterdi değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bunların istatistiksel önem seviyesi $p < 0.01$ 'dir. Bekâr olanlar, genç yaş grubunda yer alanlar ile ortaokul ve lise mezunları tarım işçiliğinden en fazla memnuniyetsizler olup, bunlar daha çok SGK'lı başka bir işte çalışmak istemektedirler. İleri yaş grubunda ve evli olanlar ise tarım işçiliğini kader olarak görmektedirler. Bunlar bölgenin ataerkil yapısı nedeniyle önce babalarına, sonra kocalarına ve sonrada erkek çocuklarına bağımlı kılınan kadınlardır. Kırsal da yaşayan ve çalışan kadınların, yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlayacak, sosyal ve ekonomik yapılarının iyileştirilmesi ve arttırılmasına yönelik politikalar ve uygulamalar fazlaştırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tarım işçiliği, Kadın işgücü, İş memnuniyeti, Kırsalda kadın beklentisi, Şanlıurfa

ABSTRACT

Women have always been an important part of economic and social life. In Turkey, agriculture is the sector where most women are employed. In TRC2 Region, 59.2% of women employed in all sectors of Şanlıurfa and Diyarbakır work in agriculture. Women are the main elements of agricultural production and they work in severe conditions. The aim of this study is to determine the views, satisfaction and expectations of the women working in agriculture in Şanlıurfa based on the marital status, education and age variable. The surveys were conducted through face-to-face interviews with women working in rural agriculture, selected by simple random sampling method in 2017. Sampling volume was determined by 95% confidence limit and 5% error margin. The analyzes were performed using the Chi-square test in SPSS with 369 questionnaires. According to the results, a statistically significant relationship was found between the participants' marital status, education level and age, their views and opinions on agricultural labor, their satisfaction with being agricultural workers, and what they wanted to be or would be if they were not agricultural workers with importance level of $p < 0.01$. The singles, the young age group and the middle and high school graduates are the most

dissatisfied with agricultural labor, and they want to work in another job with social security. The older age group and married people who are dependent due to patriarchal status, see agricultural labor as destiny. Policies and practices for the improvement of socio-economic structures of women living in rural areas should be increased.

Key Words: Agricultural labor, Female labor force, Job satisfaction, Women expectancy in rural, Şanlıurfa

Giriş

İş ve çalışma, hayatın sürdürülebilir olması için yapılan bir faaliyettir. Çalışma hayatı, çalışanlara bir takım getiriler sağlamasının yanında, iş gününde yaşanan, iş ve çalışma koşullarından kaynaklanan, çeşitli duyguların birikimine de neden olmaktadır. İş memnuniyeti, kişisel olup, bireylere göre farklılıklar göstermekle birlikte, çalışanların yaptıkları işlerden ve iş ortamından etkilenme durumuna bağlı olarak şekillenmektedir (Eğimli, 2009). Yani, çalışanların yaptıkları işle ilgili yaşamışlarının ve duygusal tepkilerinin bir toplamıdır. Son dönemlerde yaşam memnuniyeti ile iş memnuniyeti birbirini ilgilendiren, tamamlayan, anlamlandıran ve etkileyen iki kavram olarak anılmaya başlanmıştır. Çalışanlar zamanlarının önemli bir bölümünü iş yerlerinde ve iş ortamlarında geçirmekte, burada yaşadıkları memnuniyetleri ve memnuniyetsizlikleri, iş yaşamı dışındaki zamanlarını da olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Diğer taraftan, bunun tersi de mümkündür. Bu bakımdan, iş ve yaşam, birbirinin içerisine geçecek kadar bir bütünü oluşturmakta ve birbirini anlamlandırmaktadır (Dikmen, 1995: 115).

Tarım toplumundan, bilgi toplumuna kadar olan tüm süreçlerde, sorumluluk alanları farklı olsa da kadınlar, her dönemde ekonomik ve toplumsal yaşamın önemli bir yanını oluşturmuştur (Pinar, 2008: 86). Toplumsal refahın tabana yayılması ve sürdürülebilir büyümenin gerçekleşebilmesi için, işgücü piyasalarında kadınların eşit koşullarda yer alması, ekonomik ve sosyal kalkınmanın vazgeçilmez elemanları olarak kabul edilmesinden geçmektedir (Peker ve Kubar, 2012).

Ülkelerin gelişmişlik göstergelerinden biri de, istihdamın sektörel ve cinsiyet temelli dağılımlarıdır. Gelişmiş ülkelerde, sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam artarken, tarım

sektöründe ise azalmaktadır (Biçerli, 2000: 135). Bu durum kuruluşundan günümüze kadar, genel olarak ülkemiz içinde geçerli olmakla birlikte, halen tarımın payı, özellikle de kadın çalışanlar açısından, büyüktür (Berber ve Eser, 2008).

Gelişmişlik seviyeleri ne olursa olsun, tarım her ülke için stratejik bir öneme sahiptir. Tarım, Türkiye ekonomisinde halen büyük önem arz eden bir sektör konumundadır. Tarımın birçok öneminin yanında, nüfusun gıda güvenliği ve istihdam sağlaması açısından ayrıca bir önemi vardır. Kadınlar, çalışma yaşamı içerisinde çeşitli niteliklerdeki işlerde çalışırken bir yandan da kendilerinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerine de uygun davranmaya çalışmaktadırlar (Ünüvar ve Tagay, 2015).

Tarımsal üretim ve gıda konularında, ailelere ekonomik katkı sağlanmasında, ev içi ve dışı rolleri yerine getiren, kırsalda yaşam koşullarının iyileşmesine katkı sağlayan kadınlar, kayıt dışılık, sosyal güvenlikten yoksun olma, girişimci olamama, ağır koşullarda ve emek-yoğun işlerde, diğer çalışanlara göre düşük ücretle çalışmaları nedeniyle toplumun en dezavantajlı gruplarından birini oluşturmaktadır (Gülçubuk, 2017).

Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2016 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %46.3 olup, bu oran erkeklerde %65.1, kadınlarda ise %28’dir. Cinsiyete ve ekonomik faaliyetlere göre istihdam oranı açısından, tarım sektöründe toplam istihdam %19.5 olup, erkeklerin istihdam oranı %15.5 iken, kadınların istihdam oranı ise %28.7’dir (TUİK, 2018a).

Türkiye’de tarımın sektörel işgücü içindeki payı 2017 yılında %19.4 iken, 2018 yılı ilk 11 ay içindeki payı ise %18.54 olarak gerçekleşmiş olup, 5.34 milyon kişi tarımda istihdam edilmektedir (TUİK, 2019a). 2017 yılında Türkiye’de tarımda çalışanların %45.2’si kadınlardan oluşmakta ve cinsiyete dayalı sektörel temelli istihdamda, tarım

kadınların en fazla istihdam edildiği sektör konumundadır (TUİK, 2019b). Bir başka deyişle, kadınlar tarımsal üretimin esas unsurları olup, çoğunlukla ücretsiz aile içi işgücü, gündelikçi ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadırlar. TRC2 Bölgesi olan Şanlıurfa ve Diyarbakır'da, 2017 yılında tüm sektörlerde istihdam edilen kadınların sayısı 268 bin olup, bunların 159 bini yani %59.2'si, tarımda çalışmaktadır (TUİK, 2019b).

Bu çalışma, geniş kapsamlı olarak yapılan bir araştırmanın parçası olup, amacı Şanlıurfa'da tarımda çalışan kadınların tarım işçiliğine bakışları, memnuniyetleri ve beklentilerinin, medeni durum, eğitim ve yaş değişkenine bağlı olarak belirlenmesidir.

Materyal ve Yöntem

Şanlıurfa'nın 2017 yılında nüfusu 1,985,753 kişi olup, bunun 986,454'ü kadınlardan oluşmaktadır (TUİK, 2018b). Bu çalışmanın esas materyalini Şanlıurfa'da tarımda çalışan kadınlarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Anketler, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen ve anket yapmayı kabul eden kadınlarla, yüz yüze görüşmeler yoluyla 2017 yılında yapılmıştır. Anketörlerin tamamı yerel dilleri konuşabilen, anket yapılan sahada bilinirliği olan ve ağırlıklı olarak bayanlardan oluşturulmuştur. Örnekleme hacmi, ana kütle büyüklükleri ve tolerans gösterilebilir örnekleme hatasına göre örnekleme hacimleri tablosundan, %95 güven düzeyinde ve %5 hata payı ile belirlenmiştir (Bayram, 2015: 26). Buna göre örnekleme hacmi 384 olmaktadır. Sahada yapılan anketlerden 15 tanesinin yarım, eksik, tutarsız vb. olması nedeniyle, analizlerde 369 anket kullanılmıştır.

Elde edilen veriler Excele belirli bir kod planı ile işlenmiş olup, daha sonra SPSS'de analiz edilmiştir. Analizlerde Ki-kare testi kullanılmış

olup, bu analiz sık kullanılan parametrik olmayan testlerden biridir. Ki-Kare testi, gözlenen ile beklenen değerler arasındaki farkın, istatistiksel olarak anlamlı olup, olmadığının belirlenmesinde kullanılır (Orhunbilge, 2000: 248; Lorcu, 2015: 179).

Araştırma Bulguları ve Tartışma

Ankete katılanların %82'si evli, %31'i okur-yazar değil, %50'si ilkokul ve altı mezunu, hane halkı ortalaması 7 ve yaş ortalaması 35.6'dır.

Analizlerde medeni durum, eğitim seviyesi ve yaş bağımsız değişkenler olarak alınmıştır. Bağımsız değişkenler, kırsal ve kent yaşamında kadın çalışanların hem işgücüne katılma oranlarını ve hem de iş memnuniyetini etkileyen önemli faktörler arasında olması nedeniyle seçilmiştir. Bu seçimde, TÜİK'in hane halkı işgücü verileri de belirleyici olmuştur. Son dönemlerde yapılan birçok çalışmada, seçilen bağımsız değişkenlerin, kadınların işgücüne katılımlarında, yaşam ve iş memnuniyetlerinde etkili faktörler olduğu tespit edilmiştir (Başlevent ve Onaran, 2003; Kızılgöl, 2012; Kılıç ve Öztürk, 2014; Yazıcı, 2018).

Bağımlı değişkenler ise tarım işçiliği hakkındaki düşünceleri (düşünce), tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu (memnuniyet) ve eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak veya yapmak isterdi (beklenti) olarak belirlenmiştir. Anketlerden elde edilen bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin frekans dağılımları Çizelge 1'de verilmiştir.

Katılımcıların medeni durumu ile tarım işçiliğine ilişkin düşünceleri arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 2'de verilmiştir. Sonuçlara göre medeni durum ile düşünceleri arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < 0.01$ 'dir.

Çizelge 1. Değişkenlere ilişkin frekans dağılımları
Table 1. Frequency distributions for variables

Bağımsız Değişkenler Independent Variables			Bağımlı Değişkenler Dependent Variables		
Medeni Durum Marital Status	Frekans Frequency	%	Düşünce Thought	Frekans Frequency	%
Bekâr	50	13.6	Koşullar zor-ücret az	130	35.2
Evli	303	82.1	Yapacak başka iş yok	135	36.6
Dul	16	4.3	Kader-Elimde değil	104	28.2
Eğitim Seviyesi Education Level	Frekans Frequency	%	Memnuniyet Satisfaction	Frekans Frequency	%
Okuryazar değil	113	30.6	Hayır Evet Kader-Elimde değil	172 82 115	46.6 22.2 31.2
Okuryazar	106	28.7			
İlkokul	80	21.7			
Ortaokul	56	15.2			
Lise	14	3.8			
Yaş Age	Frekans Frequency	%	Beklenti Expectation	Frekans Frequency	%
18-29	138	37.4	Sadece ev hanımı olmak SGK'lı başka bir işte çalışmak Hiç düşünmedim	145 134 90	39.3 36.3 24.4
30-39	86	23.3			
40-49	91	24.7			
50 ve üzeri	54	14.6			
Toplam Total	369	100.0	Toplam Total	369	100.0

Çizelge 2. Medeni durum ile tarım işleri hakkındaki düşüncelerinin test istatistiği
Table 2. Test data on marital status and opinions on agricultural works

Medeni Durum Marital Status		Tarım işçiliği hakkındaki düşünceleri Thoughts on agricultural laborships			Toplam Total
		Koşullar zor-ücret az	Yapacak başka iş yok	Kader	
Bekâr Single	Gözlenen frekans	24	26	0	50
	Beklenen frekans	17.6	18.3	14.1	50.0
Evli Married	Gözlenen frekans	100	99	104	303
	Beklenen frekans	106.7	110.9	85.4	303.0
Dul Widow	Gözlenen frekans	6	10	0	16
	Beklenen frekans	5.6	5.9	4.5	16.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	130	135	104	369
	Beklenen frekans	130.0	135.0	104.6	369.0
Ki-Kare Testi Chi-Square Test		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		32.870	4	0.000	
Likelihood Ratio		50.126	4	0.000	
Linear-by-Linear Association		6.139	1	0.013	
N of Valid Cases		369			

Çizelge 3. Medeni durum ile tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu test istatistiği
Table 3. Test statistics of marital status and satisfaction of being an agricultural worker

Medeni Durum Marital Status		Tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu Satisfaction with being an agricultural worker			Toplam Total
		Hayır	Evet	Kader	
Bekâr Single	Gözlenen frekans	50	0	0	50
	Beklenen frekans	23.3	11.1	15.6	50.0
Evli Married	Gözlenen frekans	115	76	112	303
	Beklenen frekans	141.2	67.3	94.4	303.0
Dul Widow	Gözlenen frekans	7	6	3	16
	Beklenen frekans	7.5	3.6	5.0	16.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	172	82	115	369
	Beklenen frekans	172.0	82.0	115.0	369.0
Ki-Kare Testi Chi-Square Test		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		69.025	4	0.000	
Likelihood Ratio		88.034	4	0.000	
Linear-by-Linear Association		34.937	1	0.000	
N of Valid Cases		369			

Tarım işçiliğini başka bir iş olmadığı için yaptığını söyleyenlerin oranı %36.6'dır. Bunu %35.2 ile koşullar zor ve ücreti az seçeneği ve %28.2 ile kader, elimde değil diyenler takip etmektedir. Burada dikkat çeken sonuç sadece evli olanların, tarım işçiliğini elinde olan bir seçenek olarak görmeyip, başka bir ifade ile zorunluluk ve kader olarak kabul etmeleridir. Burada belirleyici olan kocadır. Bekâr ve dul olanlar, iş seçme yönünden, evlilere göre daha fazla seçenek sahibidirler. Katılımcıların medeni durumu ile tarım işçisi olmaktan memnun olma durumları arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 3'de verilmiştir. Buna göre medeni durum ile memnuniyet arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < \%1$ 'dir.

Katılımcıların %46.6'sı tarım işçisi olmaktan memnun değildir. Bir başka değişle iş ve çalışma

memnuniyeti yoktur. Memnun olanların oranı %22.2'dir. Burada dikkat çeken sonuç bekârlarda ortaya çıkmakta olup, tamamı tarımda çalışmaktan memnun değildir. Bir başka dikkat çeken sonuç ise evli olanların tarım işçiliğine en fazla "kader" yanıtı veren grubu oluşturmasıdır. İş memnuniyeti ile yaşam memnuniyeti arasında, ya da tam tersi, doğrusal bir ilişki vardır. Ülkemizde tarım işçilerinin çalışma koşulları birçok açıdan oldukça yetersiz olup, bu durum onların yaşam düzeylerini olumsuz olarak etkilemektedir (Özbekmezci ve Sahil, 2004). Katılımcıların medeni durumu ile eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak veya yapmak isterdi (beklenti) arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 4'de verilmiştir. Buna göre medeni durum ile beklenti arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < \%1$ 'dir.

Çizelge 4. Medeni durum ile beklenti arasındaki test istatistiği
Table 4. Test statistics between marital status and expectation

Medeni Durum Marital Status		Eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak ya da yapmak isterdi What would you want to be or not if you were not an agricultural worker			Toplam Total
		Sadece ev hanımı olmak	SGK'lı başka bir işte çalışmak	Hiç düşünmedim	
Bekâr Single	Gözlenen frekans	0	50	0	50
	Beklenen frekans	19.6	18.2	12.2	50.0
Evli Married	Gözlenen frekans	141	78	84	303
	Beklenen frekans	119.1	110.0	73.4	303.0
Dul Widow	Gözlenen frekans	4	6	6	16
	Beklenen frekans	6.3	5.8	3.9	16.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	145	134	90	369
	Beklenen frekans	145.0	134.0	90.0	369.0
Ki-Kare Testi Chi-Square Test		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		104.398	4	0.000	
Likelihood Ratio		118.750	4	0.000	
Linear-by-Linear Association		0.243	1	0.622	
N of Valid Cases		369			

Katılımcıların %39.3'ü çalışmak istememekte ve sadece ev hanımı olmak istemektedir. Sosyal Güvenlik Kapsamında (SGK) tarım dışında başka bir işte çalışmak isteyenlerin oranı %36.3 ve hiç düşünmedim diyenlerin oranı ise %24.4'dür. Burada dikkat çeken sonuçlar arasında bekârların hiç birinin sadece ev kadını olmak gibi bir beklentisi olmayıp, katılımcıların tamamının SGK'lı başka bir işte çalışmak istemeleridir. Evli kadınların %46.6'sı sadece ev hanımı olmak

isterken, %27.7'si ise hiç düşünmediğini ki, bu seçenek aslında kader ve seçim yapmak elimde değil demek, sonucunu vermektedir. Ülkemizde tarımda çalışan kadınların %78'i ücretsiz aile işçisi olup, %90 civarı kayıt dışı ve SGK kapsamında olmadan, sosyal güvenlik haklarından yoksun olarak çalışmaktadır (Gülçubuk, 2017; TZOB, 2018).

Toplumsal kalkınmanın temel taşlarından biri olan kadınların, kırsal da yaşam şartları daha da

zordur. Kırsalda kadınlar evde, avluda, ahırda, tarlada günde ortalama 16 saat çalışan, ürettiği değerler onlardan beklenen şeyler olduğu için, erkeklere göre daha az değerli, çoğu kez değersiz kabul edilen, daha az söz hakkına sahip olan, önce babalarına, sonra kocalarına ve daha sonra da erkek çocuklarına bağımlı yapılan kadınlar, kırsaldaki en dezavantajlı grupların başında gelmektedir (Arıkan, 1988; Gökdemir ve Ergün, 2012; TZOB, 2018).

Bu çalışmanın ikinci bağımsız değişkeni olan eğitimde, ankete katılanlar arasında yüksekokul mezunu yoktur, eğitim seviyesi ile tarım işçiliğine

ilişkin düşünceleri arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 5'de verilmiştir. Buna göre eğitim seviyesi ile düşünceleri arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < \%1$ 'dir. Buna göre tarım işçiliğini kader olarak görenlerin oranı $\%28.2$ 'dir. Eğitim seviyesi arttıkça işçiliği kader olarak görenlerin oranı azalmaktadır. Tarım işçiliğini, koşulları zor ve ücreti az olarak görenler ile yapacak başka bir iş yok diyenlerin oranı aynı olup, $\%35.2$ 'dir. Katılımcılar arasındaki en yüksek eğitim seviyesi lise olup, bu grubun tamamı tarım işçiliğini, yapacak başka bir iş olmadığı için, yaptıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 5. Eğitim seviyesi ile tarım işleri hakkındaki düşüncelerinin test istatistiği

Table 5. The level of education and the statistics of the thoughts on agricultural jobs

Eğitim Seviyesi Education Level		Tarım işçiliği hakkındaki düşünceleri Thoughts on agricultural laborships			Toplam Total
		Koşullar zor-ücret az	Yapacak başka iş yok	Kader	
Okuryazar değil illiterate	Gözlenen frekans	46	25	42	113
	Beklenen frekans	39.8	41.3	31.8	113.0
Okuryazar literate	Gözlenen frekans	24	38	44	106
	Beklenen frekans	37.3	38.8	29.9	106.0
İlkokul Primary school	Gözlenen frekans	34	34	12	80
	Beklenen frekans	28.2	29.3	22.5	80.0
Ortaokul Secondary school	Gözlenen frekans	26	24	6	56
	Beklenen frekans	19.7	20.5	15.8	56.0
Lise High school	Gözlenen frekans	0	14	0	14
	Beklenen frekans	4.9	5.1	3.9	14.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	130	130	104	369
	Beklenen frekans	130.0	130.0	104.0	369.0
Ki-Kare Testi Chi-Square Test		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		61.945	8	0.000	
Likelihood Ratio		68.995	8	0.000	
Linear-by-Linear Association		7.708	1	0.005	
N of Valid Cases		369			

Katılımcıların eğitim seviyesi ile tarım işçisi olmaktan memnun olma durumları arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 6'da verilmiştir. Buna göre eğitim durum ile memnuniyet arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < \%1$ 'dir.

Tarım işçisi olmaktan memnun olanların oranı $\%22.2$ ve memnun olmayanların oranı ise $\%46.6$ 'dır. Bir başka deyişle katılımcıların neredeyse yarısı, tarımda çalışmaktan ve işçilik yapmaktan memnun değildir. İşçiliği kader olarak görenlerin oranı ise $\%31.2$ olup, bunların $\%94.8$ 'i ilkokul ve altında eğitim alanlardır. Yine en yüksek eğitim grubu olan lise mezunlarının tamamı

memnun değildir.

Eğitim seviyesi ile memnuniyet arasında ters yönde istatistiki bir ilişki mevcut olup, eğitim seviyesi arttıkça memnuniyet azalmaktadır. Eğitim, nitelikli iş gücü, insani gelişme, sosyal refah ve kalkınmada önemli bir unsur olup (Günkör, 2017), eğitim seviyesi arttıkça, bireyler daha iyi bir yaşam istemektedir.

Katılımcıların eğitim durumu ile eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak veya yapmak isterdi arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 7'de verilmiştir. Buna göre eğitim durum ile beklenti arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < \%1$ 'dir.

Çizelge 6. Eğitim durumu ile tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu test istatistiği

Table 6. Test statistics of education level and satisfaction of being an agricultural worker

Eğitim Seviyesi Education Level		Tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu Satisfaction with being an agricultural worker			Toplam
		Hayır	Evet	Kader	
Okuryazar değil <i>illiterate</i>	Gözlenen frekans	18	42	53	113
	Beklenen frekans	52.7	25.1	35.2	113.0
Okuryazar <i>literate</i>	Gözlenen frekans	40	22	44	106
	Beklenen frekans	49.4	23.6	33.0	106.0
İlkokul <i>Primary school</i>	Gözlenen frekans	56	12	12	80
	Beklenen frekans	37.3	17.8	24.9	80.0
Ortaokul <i>Secondary school</i>	Gözlenen frekans	44	6	6	56
	Beklenen frekans	26.1	12.4	17.5	56.0
Lise <i>High school</i>	Gözlenen frekans	14	0	0	14
	Beklenen frekans	6.5	3.1	4.4	14.0
Toplam <i>Total</i>	Gözlenen frekans	172	82	115	369
	Beklenen frekans	172.0	82.0	115.0	369.0
Ki-Kare Testi <i>Chi-Square Test</i>		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		105.828	8	0,000	
Likelihood Ratio		117.510	8	0,000	
Linear-by-Linear Association		83.560	1	0,000	
N of Valid Cases		369			

Katılımcıların %39.3'ü sadece ev hanımı olmak isterken, %36.3'ü SGK'lı başka bir işte çalışmak istediklerini ve %24.4'ü ise bunu hiç düşünmediklerini belirtmişlerdir. Hiç düşünmediklerini belirtenlerin tamamı ilkokul ve altı eğitimi alanlardır. Eğitim seviyesi arttıkça, SGK'lı işte çalışma beklentisi ve istediği de artmaktadır. Lise mezunlarının tamamı SGK'lı başka bir işte

çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

Eğitim seviyesi arttıkça kırsal da yaşamak isteği azalmakta, daha iyi bir işte, SGK kapsamında çalışma beklentisi artmaktadır. Eğitim seviyesi ile daha iyi bir gelir, teknoloji kullanımı ve sosyal refah arasında ki bu durum toplumsal refahı da olumlu etkileyebilecek yönde olup, doğrusal bir ilişki vardır (Günkör, 2017).

Çizelge 7. Eğitim durumu ile beklenti arasındaki test istatistiği

Table 7. Test statistic between education level and expectation

Eğitim Seviyesi Education Level		Eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak ya da yapmak isterdi (beklenti) What would you want to be or not if you were not an agricultural worker			Toplam Total
		Sadece ev hanımı olmak	SGK'lı başka bir işte çalışmak	Hiç düşünmedim	
Okuryazar değil <i>illiterate</i>	Gözlenen frekans	39	24	50	113
	Beklenen frekans	44.4	41.0	27.6	113.0
Okuryazar <i>literate</i>	Gözlenen frekans	60	18	28	106
	Beklenen frekans	41.7	38.5	25.9	106.0
İlkokul <i>Primary school</i>	Gözlenen frekans	32	36	12	80
	Beklenen frekans	31.4	29.1	19.5	80.0
Ortaokul <i>Secondary school</i>	Gözlenen frekans	14	42	0	56
	Beklenen frekans	22.0	20.3	13.7	56.0
Lise <i>High school</i>	Gözlenen frekans	0	14	0	14
	Beklenen frekans	5.5	5.1	3.4	14.0
Toplam <i>Total</i>	Gözlenen frekans	145	134	90	369
	Beklenen frekans	145.0	134.0	90.0	369.0
Ki-Kare Testi <i>Chi-Square Test</i>		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		113.934	8	0.000	
Likelihood Ratio		126.127	8	0.000	
Linear-by-Linear Association		5.410	1	0.020	
N of Valid Cases		369			

Bu çalışmanın nc bağımsız değişkeni olan ki-kare test sonuçları izelge 8’de verilmiştir. yaş ile tarım işçiliğine ilişkin düşünceleri arasındaki

Çizelge 8. Yaş ile tarım işleri hakkındaki düşüncelerinin test istatistiği

Table 8. Test statistics on the thoughts about agriculture with age

Yaş Age		Tarım işçiliği hakkındaki düşünceleri Thoughts on agricultural laborships			Toplam Total
		Koşullar zor-ücret az	Yapacak başka iş yok	Kader	
18-29	Gözlenen frekans	60	66	12	138
	Beklenen frekans	48.6	50.5	38.9	138.0
30-39	Gözlenen frekans	24	44	18	86
	Beklenen frekans	30.3	31.5	24.2	86.0
40-49	Gözlenen frekans	20	19	52	91
	Beklenen frekans	32.1	33.3	25.6	91.0
50 ve üzeri 50 and above	Gözlenen frekans	26	6	22	54
	Beklenen frekans	19.0	19.8	15.2	54.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	130	135	104	369
	Beklenen frekans	130.0	135.0	104.0	369.0
Ki-Kare Testi Chi-Square Test		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		86.843	6	0.000	
Likelihood Ratio		91.473	6	0.000	
Linear-by-Linear Association		21.216	1	0.000	
N of Valid Cases		369			

Çizelge 8’deki sonuçlara göre yaş ile düşünceleri arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < 0.001$ ’dir. Katılımcıların %36.6’sı yapacak başka bir iş olmadığını, %35.2’si koşullarının zor ve ücretinin az olduğunu belirtirken, %28.2’si de tarım işçiliğini kader olarak görmektedir. Yaş ile kader seçeneği arasında doğrusal bir ilişki vardır, yaş arttıkça tarım işçiliğini kader olarak görme oranları da

artmaktadır. Genç alışanlar, tarım işçiliğini yapacak başka bir olmadığı için çalışılan yer olarak görmektedirler.

Katılımcıların yaşı ile tarım işçisi olmaktan memnun olma durumları arasındaki ki-kare test sonuçları izelge 9’da verilmiştir. Buna göre yaş ile memnuniyet arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < 0.001$ ’dir.

Çizelge 9. Yaş ile tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu test istatistiği

Table 9. Test statistics of age and being satisfied with being an agricultural worker

Yaş Age		Tarım işçisi olmaktan memnun olma durumu Satisfaction with being an agricultural worker			Toplam Total
		Hayır	Evet	Kader	
18-29	Gözlenen frekans	126	12	0	138
	Beklenen frekans	64.3	30.7	43.0	138.0
30-39	Gözlenen frekans	40	4	42	86
	Beklenen frekans	40.1	19.1	26.8	86.0
40-49	Gözlenen frekans	0	30	61	91
	Beklenen frekans	42.4	20.2	28.4	91.0
50 ve üzeri 50 and above	Gözlenen frekans	6	36	12	54
	Beklenen frekans	25.2	12.0	16.8	54.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	172	82	115	369
	Beklenen frekans	172.0	82.0	115.0	369.0
Ki-Kare Testi Chi-Square Test		Değer Value	df	p değer p value	
Pearson Chi-Square		282.766	6	0.000	
Likelihood Ratio		342.833	6	0.000	
Linear-by-Linear Association		132.124	1	0.000	
N of Valid Cases		369			

Genç yaş grubunda olanların %91.3'ü tarım işçisi olmaktan memnun değildir. Yaş arttıkça tarım işçiliğinden memnun olma oranı ya da kader olarak görme oranları da artmaktadır. Burada en dikkat çeken yaş grubu, 40-49 yaş aralığı olup, bunların tamamı evlidir ve tarım işçisi olmaktan memnuniyetsizlik duymamaktadırlar. Bu durum bölgenin ataerkil, bağımlı ve sosyo-ekonomik

yapısıyla, eğitim seviyesinin düşüklüğü ile açıklanabilmektedir. Katılımcıların yaşı ile eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak veya yapmak isterdi (beklenti) arasındaki ki-kare test sonuçları Çizelge 10'da verilmiştir. Sonuçlara göre yaş ile beklenti arasında istatistiki olarak bir anlamlılık mevcut olup, önem derecesi $p < \%1$ 'dir.

Çizelge 10. Yaş ile beklenti arasındaki test istatistiği
Table 10. Test statistics between age and expectation

Yaş Age		Eğer tarım işçisi olmasıydı ne olmak ya da yapmak isterdi (beklenti) <i>What would you want to be or not if you were not an agricultural worker</i>			Toplam Total
		Sadece ev hanımı olmak	SGK'lı başka bir işte çalışmak	Hiç düşünmedim	
18-29	Gözlenen frekans	36	96	6	138
	Beklenen frekans	54.2	50.1	33.7	138.0
30-39	Gözlenen frekans	52	20	14	86
	Beklenen frekans	33.8	31.2	21.0	86.0
40-49	Gözlenen frekans	45	12	34	91
	Beklenen frekans	35.8	33.0	22.2	91.0
50 ve üzeri 50 and above	Gözlenen frekans	12	6	36	54
	Beklenen frekans	21.2	19.6	13.2	54.0
Toplam Total	Gözlenen frekans	145	134	90	369
	Beklenen frekans	145.0	134.0	90.0	369.0
Ki-Kare Testi <i>Chi-Square Test</i>		Değer Value	df	p değeri p value	
Pearson Chi-Square		162.129	6	0,000	
Likelihood Ratio		160.176	6	0,000	
Linear-by-Linear Association		21.601	1	0,000	
N of Valid Cases		369			

Genç yaş grubunda yer alanların %69.6'sı SGK'lı bir işte çalışmak isterken, 40-49 yaş grubunda yer alanların %49.5'i sadece ev hanımı olmak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %24.4'ü bunu hiç düşünmediklerini, aslında bunu kader olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Yaş arttıkça, hiç düşünmedim diyenlerin oranı da artmaktadır. Yaş ile SGK'lı bir işte çalışmak isteyenler arasında, ters orantı vardır. Yaş arttıkça, SGK'lı bir işte çalışma beklentisi ve düşüncesi de azalmaktadır. Bu sonuçlar araştırma öncesi beklentiler ile de örtüşmektedir.

Sonuçlar

Ülkemizde, kadınların işgücüne katılım oranları düşük olup, bunda etkili olan önemli faktörler arasında yaş, medeni durum ve eğitim yer

almaktadır (Başlevent ve Onaran, 2003; Kızılgöl, 2012; Kılıç ve Öztürk, 2014; Yazıcı, 2018). Diğer taraftan, ağır ve kötü çalışma koşulları, cinsiyete dayalı düşük ücret, kadınların işgücüne katılımlarını ve memnuniyetlerini etkilemektedir (Makal, 2010; Kılıç ve Öztürk, 2014). Ülkemizde kadın iş gücü halen tarımın en önemli girdilerinden biridir. Tarımsal üretimin temel taşlarından olan kadın çalışanlar, tarım işçisi olmaktan dolayı memnun değildirler. İş memnuniyeti, bakış ve beklenti ile medeni durum, eğitim ve yaş arasında istatistiki olarak yüksek anlamlı ($p < \%1$) bir ilişki vardır. Bekâr olanlar, genç yaş grubunda yer alanlar ile ortaokul ve lise mezunları tarım işçiliğinden en fazla memnuniyetsizler olup, bunlar daha çok SGK'lı başka bir işte çalışmak istemektedirler. Bunun temel sebepleri arasında, ağır iş koşulları, ücretsiz

aile iş gücü olması ya da düşük ücret ile sosyal güvenlik haklarından yoksun olmaları yatmaktadır. Ülkemizde tarımda çalışan kadınların %90'dan fazlası kayıt dışı ve sosyal güvenlik kapsamı dışında olmaları nedeniyle her türlü riske açıktırlar. Şanlıurfa'da tarımda çalışan kadınların %35'i sosyal güvenliğin ne anlama geldiğini dahi bilmemekte olup, yaklaşık %11'i bunun bir çeşit devlet koruması olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir (Cançelik ve ark., 2017).

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, dünyadaki toplam üretimin 2/3'ünü üretmelerine rağmen, toplam gelirin sadece %5'ini alabilmektedirler (Peker ve Kubar, 2012). Ülkemizde tarım sektörünün GSYİH içindeki payının düşük ve istihdam içindeki payının yüksek olması, tarımsal üretimdeki verim düşüklüğünü, ekonomik örgütlenmedeki yetersizliği, kırsal alanda eğitim, sağlık gibi sosyal imkânların azlığı ve kaynakların etkin kullanılmamasının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Keskin ve ark., 2017). Ülkemizde sayıları yüzbinlerle ifade edilen, kırsal da yaşıyan ve çalışan kadınlar kendi adlarına girişimci olamamaktadırlar. Kendi hesabına çalışan veya işveren konumundaki kadın oranı %5 civarında olup, tarımda çalışan ve kırsalda yaşıyan kadınlar arasında, tarım veya tarım dışı girişimcilik oranı ise binde 1 civarındadır (Gülçubuk, 2017). Ülkemiz de genel olarak kırsalda eğitim seviyesi düşüktür. Şanlıurfa'da çiftçilerin ortalama eğitim süresinin 7 yıl civarında olduğu belirlenmiştir (Aydoğdu, 2017). Kırsalda kadınların eğitim seviyeleri daha da düşüktür. Ülkemiz nüfusunun yarısını oluşturan kadınların birçok alanda karşılaştığı sorunlar ve engeller nedeniyle, kadın emek sömürüsüne maruz kalmakta, bu durum onları yoksullaştırmaktadır. Yoksulluk tarımdaki, kırsaldaki kadınlar arasında daha da yaygınlaşmaktadır (Gülçubuk, 2017).

Ülkemizde son dönemlerde kadınlara yönelik olarak oluşturulan politikalar ve uygulamalar daha çok kentte yaşıyan kadınlarla sınırlı kalmaktadır. Kırsalda ve tarımda çalışan kadınlara yönelik, örgütlenme başta olmak üzere, pozitif ayrımcılık içeren özel politikalar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Katılımcıların önemli bir kısmı

SGK'lı başka bir işte çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Aslında bu kırsaldan kente doğru göç etme istediğidir. Göç, tarımsal üretimde çalışacak işgücünün azalması, tarımda üretim ve verimin düşmesi, kırsal yoksulluğun artması gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Yalçın ve Kara, 2016). Kırsal da yaşıyan ve çalışan kadınların, yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlayacak, sosyal ve ekonomik yapılarının iyileştirilmesi ve arttırılmasına yönelik uygulamalar fazlalaştırılmalıdır. Tarımsal üretimin esas unsurlarından olan kadının kırsal da, üretimde yer alması, kırsaldan kente doğru yaygınlaşan göç sorununun çözümüne de katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Arıkan, G. (1988). Kırsal kesimde kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-16.
- Aydoğdu, M. (2017). Evaluation of farmers' willingness to pay for agricultural extension services in GAP-Harran Plain, Turkey. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 19(4), 785-796.
- Başlevent, C., and Onaran, O. (2003). Are Turkish wives more likely to become addedor discouraged workers? *Labour*, 17(3), 439-458.
- Bayram, N. (2015). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Berber, M., ve Eser, B. Y. (2008). İş, Güç. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(2), 1-16.
- Biçerli, M, K. (2000). *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Cançelik, M., Aydoğdu, M. H., Sert, M., Sevinç, M. R., Eren, M. E., ve Mancı, A. R. (2017). A research on the satisfaction of working conditions of women employee in rural areas: Şanlıurfa sampling-Turkey. IBANESS, International Balkan and Near Eastern Social Sciences Conference Series, March 4-5, 677-683s. Edirne.
- Dikmen, A. A. (1995). *Kamu Çalışanlarında iş doyumunu ve yaşam doyumunu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eğinli, A. T. (2009). Çalışanlarda iş doyumunu: kamu ve özel sektör çalışanlarının iş doyumuna yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 35-52.
- Gökdemir, L., ve Ergün, S. (2012). Kırsal kalkınmada kadının rolü. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 67-80.
- Gülçubuk, B. (2017). Tarımda kadının kendisi var ama adı yok. Erişim Adresi: <https://businessht.bloomberght.com/yorum/haber/1164163-tarimda-kadinin-kendisi-var-ama-adi-yok> (Erişim Tarihi: 25.02.2019)
- Güncör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi.

- Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 14-32.
- Keskin, G., Kaplan, G., ve Başaran, H. (2017). Türkiye’de aile çiftçiliği, işgücü produktivitesi ve sürdürülebilirlik. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 21(2), 209-218.
- Kılıç, D., ve Öztürk, S. (2014). Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı önündeki engeller ve çözüm yolları: bir ampirik uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 107-130.
- Kızılgöl, Ö. (2012). Kadınların işgücüne katılımının belirleyicileri: ekonometrik bir analiz. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1), 88-101.
- Lorcu, F. (2015). *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Makal, A. (2010). Türkiye’de Erken Cumhuriyet Döneminde kadın emeği. *Çalışma ve Toplum*, 2, 13-40.
- Orhunbilge, N. (2000). *Tanımsal İstatistik Olasılık ve Olasılık Dağılımları*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Özbekmezci, Ş., ve Sahil, S. (2004). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3), 261-274.
- Peker, A. E. ve Kubar, Y. (2012). Türkiye’de kırsal kesimde kadın istihdamına genel bir bakış. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 14(2), 173-188.
- Pınar, F. (2008). *Barbara Frischmuth’ta Çalışan Kadının Sorunları ve Kültürel İlişkiler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- TUİK. (2018a). Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Kadın, 2017. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594> (Erişim Tarihi: 03.03.2019).
- TUİK. (2018b). Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27587> (Erişim Tarihi: 01.02.2018).
- TUİK. (2019a). Türkiye İstatistik Kurumu, İş gücü İstatistikleri. Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 25.02.2019).
- TUİK. (2019b). Türkiye İstatistik Kurumu, İstihdam edilen yıllar ve cinsiyete göre işteki durumu. Erişim Adresi: http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 (Erişim Tarihi: 02.03.2019).
- TZOB. (2018). Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Dünya Kadın Çiftçiler Günü, Erişim Adresi: <https://ekmekvegul.net/gundem/tarimda-calisan-kadınların-yuzde-90i-kayıt-disi> (Erişim Tarihi: 26.02.2019).
- Ünüvar, P., ve Tagay, Ö. (2015). Çalışan evli kadınların toplumsal cinsiyet rolleri, yaşam, iş doyumu ve evlilik uyumlarının incelenmesi. *Kadın/Woman 2000*, 16(1), 21-44.
- Yazıcı, A. M. (2018). Medeni durumun ve eğitimin kadınların işgücüne katılımına etkisi: TÜİK verileri üzerine ampirik bir çalışma. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 101-116.
- Yalçın, G. ve Öcal Kara, F. (2016). Kırsal göç ve tarımsal üretime etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20(2), 154-158.